

Zpravodaj

4 2014

VÝSTAVY V GALERII ROBERTA GUTTMANNA

Orient v Čechách? Židovští uprchlíci za první světové války (28. srpna 2014 – 1. února 2015)

Židovské muzeum v Praze výstavou o osudech uprchlíků v době první světové války reflektuje sté výročí vypuknutí válečného konfliktu.

Statisíce lidí v době první světové války uprchly v habsburské monarchii ze svých domovů. Tito lidé byli první velkou skupinou uprchlíků v moderních dějinách českých zemí. Poláci, Rusíni, Italové, Židé a mnozí další utíkali před pohyby fronty, ze zničených vesnic a okupovaných měst z obavy před násilím. I když v české kulturní paměti jejich exodus nehraje téměř žádnou roli, předznamenal jejich osud 20. století jako éru uprchlíků.

Výstava sleduje osudy židovských uprchlíků do českých zemí na pozadí uprchlické politiky státu, vzniku uprchlických táborů a činnosti pomocných organizací. V České republice dosud nezveřejněné fotografie zachycují nejen život uprchlíků, jejich ubytování či uprchlické tábory, ale vypovídají také o fascinaci odlišností „východních Židů“, jejichž oděv, zbožnost a nezvyklý jazyk vyvolávaly značnou pozornost. Vyrovnávání se s odlišností a předsudky vůči židovským uprchlíkům ilustrují namluvené úryvky z dobových kronik a tisku. Reakce na pobyt židovských uprchlíků dokreslují také příklady ze sbírky vizuálního umění Židovského muzea v Praze.

Aranžovaná fotografie židovských uprchlíků v barákovém táboře v Německém (dnes Havlíčkově) Brodu 1915–1917.
© Židovské muzeum v Praze

Autory výstavy jsou Michal Frankl, Jan Wittenberg a Wolfgang Schellenbacher.

Židovské muzeum v Praze – Galerie Roberta Guttmana, U Staré školy 3, Praha 1
Otevřeno denně kromě sobot a židovských svátků 9–16.30

10. října komentovanou prohlídku výstavy Orient v Čechách v Galerii Roberta Guttmana navštívili studenti z americké Syracuse University v doprovodu Kristy Hegburg z washingtonského U.S. Holocaust Memorial Museum

Připravujeme

Orient v Čechách? Seminář o uprchlících v moderních dějinách a ve výuce dějepisu, 16. – 17. ledna 2015

Cílem dvoudenního semináře je seznámit učitele českých a moravských škol na příkladu židovských uprchlíků s tématem uprchlictví nejen ve 20. století, ale i v současnosti. Seminář reaguje na zjištění, že téma migrace a uprchlíků nehraje v českých kurikulárních dokumentech, stejně jako ve vzdělávací praxi, téměř žádnou roli. Bezprostředním podnětem pro uspořádání semináře je možnost využití probíhající výstavy v Galerii Roberta Guttmana „Orient v Čechách? Židovští uprchlíci za první světové války“, jejímž cílem je seznámit návštěvníky s tímto zapomenutým prvním významným setkáním obyvatel českých zemí s uprchlíky.

Seminář bude kromě návštěvy výstavy realizován formou kombinace přednášek a diskusí s odborníky, představení a vyzkoušení metodických materiálů a setkání s uprchlíky a pracovníky organizací na pomoc uprchlíkům.

Pro zcela bezprecedentní zájem učitelů Židovské muzeum v Praze plánuje (předběžně na duben) druhý seminář na téma uprchlíků a migrace, který naváže na výstavu „Zmařené naděje. Poválečné Československo jako křižovatka židovských osudů“.

Semináře se uskuteční s laskavou podporou Heinrich Böll Stiftung.

Zmařené naděje. Poválečné Československo jako křižovatka židovských osudů, 25. února – 23. srpna 2015

Porážka hitlerovského Německa a konec druhé světové války v Evropě znamenaly i konec genocidy osob, které byly na základě zákonů platných na územích ovládaných nacistickým Německem či jeho spojenci označeny za Židy či tzv. židovské míšence. Přeživší z českých zemí se postupně vraceli domů a začínali nový život. Nová výstava představí málo známé aspekty historie českých zemí po druhé světové válce spojené

s návratem přeživších z koncentračních táborů a tranzitem desetitisíců židovských uprchlíků přes naše území. Tématicky tak naváže na předchozí výstavu *Orient v Čechách? Židovští uprchlíci za první světové války, uvádějící 20. století jako éru uprchlíků.*

Dětský útulek v Dušní ulici, 1946
© Židovské muzeum v Praze

CO NOVÉHO V ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU

Naše 20. století – malé i velké dějiny očima pamětníků

V září loňského roku muzeum zahájilo nový cyklus večerních pořadů, v němž se jeho návštěvníkům jednou za měsíc představuje dvojice pamětníků holocaustu. Jejich vyprávění je zaznamenáváno na kamery a poté zveřejněno na [YouTube kanálu muzea](#).

Program umožňuje široké veřejnosti osobní setkání s lidmi, kteří prožili útrapy nacistické perzekuce a pro svůj židovský původ mnohdy čelili dalšímu příkoří ze strany komunistického režimu, nebo se rozhodli pro nelehký osud emigrantů. Pořadem provází Petr Sokol, dlouhodobý spolupracovník Židovského muzea v Praze a metodik projektu *Naši nebo cizí: Židé v českém 20. století*.

Výrazný divácký zájem přinesla listopadová diskuze s Josefem Salomonovičem, který dorazil až z Vídně (jeho bratr se bohužel z vážných důvodů musel omluvit).

Pozvánka na další nedělní setkání v rámci cyklu *Naše 20. století*

Neděle 25. ledna v 17 hod.

Naše pozvání k setkání přijaly Eva Keulemansová-Smolková a Helga Hošková.

Neděle 15. února v 17 hod.

Vyprávět přijdou Edita Kosinová a Doris Grozdanovičová.

Oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea v Praze

Maiselova 15, Praha 1, 3. patro. Tel. 222 325 172

Vstup volný.

Mezinárodní projekt Židovského muzea v Praze

V roce 2014 muzeum ve spolupráci s USC Shoah Foundation realizovalo projekt pod názvem „The Memorial in the Pinkas Synagogue: Towards a Shared Culture of Remembrance“, podpořený organizací International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA). Projekt se tématicky zabývá památníkem v Pinkasově synagoze. V jeho rámci byla synagoga například zpřístupněna veřejnosti 8. 3. 2014 u příležitosti připomínky vyvraždění vězňů terezínského rodinného tábora v plynových komorách tábora v Osvětimi-Březince. V současné době dokončujeme deset metodických materiálů o tzv. terezínském rodinném táboře, které budou zdarma k dispozici pedagogům. Ke stejnému tématu již dnes můžete zhlédnout dvanáct videí, sestříhaných pro potřeby českých škol. Na jaro 2015 také připravujeme workshop pro novináře.

Projekt Krokus

Oddělení pro vzdělávání a kulturu ŽMP pravidelně spolupracuje na vzdělávacím projektu Krokus organizovaném irským fondem HETI – Holocaust Education Trust Ireland. Projekt si klade za cíl zprostředkovat symbolickou upomínku na dětské oběti holocaustu jejich současným vrstevníkům – školákům od 11 let. HETI poskytuje školám zdarma cibulky žlutých krokusů spolu s pracovními a výukovými materiály. Každá škola zapojená v některé evropské zemi do projektu poté realizuje projekt do jisté míry individuálně. Žáci na začátku školního roku sázejí spolu s učiteli dějepisu květiny, které vykvétají přibližně 27. ledna, tedy v den památky obětí holocaustu. Žlutá barva rozkvetlého záhonu pak připomíná žlutou Davidovu hvězdu a památku židovských a dalších dětí, které ji byly za nacistické nadvlády nuceny nosit.

Oddělení pro vzdělávání a kulturu zprostředkovává tento projekt českým školám. Letos se zapojilo téměř 80 různých tříd. Dokumentace průběhu projektu na jednotlivých školách, s nimiž spolupracujeme, je k vidění v internetové galerii na Facebooku muzea.

Pozvánka na výstavu v Oddělení pro vzdělávání a kulturu

TLV24

(21. ledna – 27. února)

Výstava fotografií Pavlína Schultz, přibližujících každodenní Tel Aviv a jeho obyvatele.

Oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea v Praze

Maiselova 15, Praha 1, 3. patro. Tel. 222 325 172

Otevřeno: PO–ČT 14–16 h, PÁ 10–12 h, během večerních pořadů a po domluvě

CINEGOGA 2014: MĚSTO BEZ ŽIDŮ

Cyklus CINEGOGA představuje unikátní syntézu němého filmu a živé hudby. Jeho smyslem je uvádět dosud málo známá historická díla světové kinematografie a jejich prostřednictvím přinášet nové pohledy na židovskou kulturu a tvůrce tzv. postemancipačního období, do něhož spadají nejen počátky mezinárodní organizace sionistického hnutí a velkých migračních vln ze střední a východní Evropy do Nového světa, ale i bouřlivý rozvoj avantgardního umění a kinematografie.

V říjnu 2014 muzeum na Cinegoze představilo film *Město bez Židů* (*Die Stadt ohne Juden*), který natočil rakouský filmový režisér a producent Hans Karl Breslauer (1888–1965) podle stejnojmenného románu spisovatele, novináře a dobrodruha Maximiliana Hugo Bettauera (1872–1925).

Záběr z filmu *Město bez Židů*

Film byl celá desetiletí – až do znovuobjevení neúplné kopie v Nederlands Filmmuseum v roce 1991 – považován za ztracený.

V předválečné době byl uváděn celkem ve dvou vlnách, nikdy ovšem neměl příliš mnoho štěstí. Pouť filmu po promítacích sálech zahájila v červenci 1924 technicky nevydařená premiéra, která skončila roztržkou mezi režisérem a autorem předlohy, jenž se vzápětí od filmu distancoval. Obnovenou premiéru zažil snímek 11. října 1924 v kinosále na vídeňském předměstí Neustadt, tuto akci ale poznamenal násilný protest místních Hakenkreuzlerů napadajících diváky a rušících představení vhadzováním pachových bomb do promítacího sálu. Berlínskou premiéru v roce 1926 rovněž provázely protesty a film navíc strhala i oficiální kritika v liberálním tisku jako tendenční a posilující negativní stereotypy. Berlínské fiasko s předchozími veřejnými nepokoji a skandály nakonec vedlo k zákazu uvádění snímku za mořem a zrušení newyorské premiéry, k níž mělo dojít v roce 1928.

Druhou šanci dostal film jen pár let po nástupu zvukového filmu v roce 1933 v Amsterdamu. Co způsobilo nenadálý comeback neozvučeného snímku? Žádný distribuční trik, nýbrž radikální proměna politické situace v Německu. V reakci na ni se v polovině července 1933 rozhodl amsterdamský divadelní dům Theater Carré, zaměřený na operetní a kabaretní repertoár, pro znovuuvedení filmu v rámci série veřejných projekcí, k nimž byl uspořádán také doprovodný program zahajující recitálem hlavního varšavského kantora Geršona Siroty. Ze strany dramaturgie šlo jednoznačně o pokus přimět nizozemskou veřejnost, aby se nestavěla laxně k rostoucí hrozbě antisemitismu, jenž se stal součástí tehdejší oficiální německé politiky a státní propagandy.

Co by se asi s Vídní dělo, kdyby Židé skutečně jednou vzali volání po vlastním odchodu vážně? To satirickým způsobem naznačuje děj filmu, který je v líčení příběhu až na pár nepodstatných scénářistických posunů zcela věrný literární předloze, v níž je vše

domyšleno do nejmenších podrobností. Politicky nepřilíš obratný narcis, populistický kancléř smyšlené Republiky Utopie podlehne masovým protestům ulice a protizidovským náladám konzervativních poslanců zaštiťujících se křesťanskou morálkou a tradičními hodnotami a angažujících se vehementně pro velkoněmeckou myšlenku šířenou ponejvíce po levných výčpech. V důvěrném rozhovoru s hlavou církve konstatuje, že situace je neúnosná a je třeba ji urychleně řešit tím, že vláda vyslyší hlas lidu, jenž volá po vypovězení Židů. Poté, co svůj záměr naplní, ovšem začíná postupně vycházet najevo, že ti, kdo propůjčovali hlavnímu městu Utopie, v němž nelze nepoznat Vídeň 20. let, nezaměnitelnou kosmopolitní eleganci a udržovali jeho status politického, obchodního a kulturního centra, byli právě Židé, a to nejen ti nejbohatší, ale Židé všech vrstev. Společně s nimi město ztrácí nejen šarm a pestrost, ale upadá též hospodářsky a intelektuálně a dostává se do politické izolace. Zatímco ulicemi vane všudypřítomný duch maloměstského šosáctví a divadla uvádějí laciné frašky provinčních moralistů napsané na tělo zemitým subretám a venkovským chasníkům, zatímco výklady módních domů druhdy propagujících poslední pařížskou módu se plní podvlékačkami a neforemnými jupkami z barchetu a lodenu a elegantní kavárny se proměňují v nálevny laciné kořalky a piva, na kancléřství docházejí čím dál tím horší zprávy. Obchody váznou, inflace stoupá, měna se řítí do propasti. Děj se zahušťuje a vrcholí scénami z blázince, v němž zavilý antisemita a poslanec za velkoněmeckou stranu propadá delirickému bludu, že je sám sionistou. Ačkoli filmu schází konec (v rekonstruované verzi je pouze naznačen), filmová adaptace se, stejně jako její literární předloha, uzavírá happyendem. V tomto ohledu se bohužel Bettauerova jinak mrazivě přesná předtucha nenaplnila.

Záběr z filmu Město bez Židů

Novou hudbu k filmu složil skladatel Petr Wajsar na přímou objednávku Orchestru BERG. Toto špičkové těleso již celou řadu let přivádí na českou hudební scénu inovativní, ale zároveň divácky atraktivní projekty kombinující současnou hudbu s tancem, filmem a divadlem.

Připravujeme

Cinegoga 2015: The Poetic Avant-Garde: Between Walt Whitman and Robert Desnos (12. – 13. 10.)

Cinegoga 2015 představí sérii pěti krátkometrážních snímků z dílny amerických židovských tvůrců Paula Stranda (1890–1976), Ralpha Steinera (1899–1986) a Mana Raye (1890–1976), etablovaných fotografů se zájmem o filmový experiment. Pětice filmů je pestrou koláží s žánrovým rozpětím od (proto)dokumentu (Paul Strand) přes abstraktní kinematickou montáž (Ralph Steiner) až po surrealistickou hru se sny (Man Ray). Všechny spojuje výrazný příklon k poezii obrazu i slova, přičemž první a poslední film série pracují přímo s konkrétními poetickými texty – Strand si ve snímku Manhatta

půjčuje verše Walta Whitmana a Rayova férie L'étoile de mer vychází z automatického textu Roberta Desnose, jenž je současně také jedním z protagonistů filmu. Promítání restaurovaných a digitalizovaných snímků doprovodí nová hudba z dílny mladých českých skladatelů v nastudování a provedení Orchestru BERG pod vedením dirigenta a uměleckého šéfa souboru Petera Vrábela.

Pozvánka

Gisi

Židovské muzeum v Praze, Velvyslanectví Státu Izrael v České republice a Židovská obec v Praze uvádějí u příležitosti 70. výročí osvobození Osvětimi českou premiéru dokumentárního filmu – příběh Gisi Fleischmannové, výjimečné ženy, která uvěřila, že podaří-li se jí shromáždit dostatek peněz, dokáže zastavit holokaust. V Bratislavě se postavila do čela skupiny, která usilovala o zastavení transportů do vyhlazovacího tábora v Osvětimi. Zůstala by zcela zapomenuta, nebýt desítek dopisů, které rozeslala do celého světa ve snaze získat dva miliony dolarů – přesně tolik požadovali nacisté jako výkupné za slib záchrany části evropských Židů.

Režie: Nataša Dudinski, Izrael – ČR – SR – USA, 2014, slovensky, anglicky, česky, hebrejsky / české, anglické titulky, 62 min

20. 1. v 18:00. Kino Světozor, Vodičkova 41, Praha 1

Vstupenky v pokladnách kin Světozor, Aero a Bio OKO a na www.kinosvetozor.cz.

Po projekci bude následovat diskuse s režisérkou filmu Natašou Dudinski, a protagonistkami, divadelní režisérkou Viktorií Čermákovou a herečkou Halkou Třešňákovou.

Gisi Fleischmann

VEČER SEFARSKÉ HUDBY VE ŠPANĚLSKÉ SYNAGOZE

Židovské muzeum v Praze ve spolupráci s Institutem Cervantes v Praze uspořádalo 8. prosince 2014 večer sefardské hudby v podání španělské umělkyně Mary Arandy a jejího doprovodu. Písně sefardských Židů se zaslouženě dočkaly velkého potlesku publika.

Mara Aranda zpívá písně sefardských Židů.
Foto Jan Olša

JUDAICA BOHEMIAE 49 (2014), 2

V prosinci 2014 vyšlo nové číslo vědeckého časopisu *Judaica Bohemiae* 49 (2014), 2. Svazek zahajuje studie Branislava Šprochy a Pavola Tišliara, jež v porovnání s ostatními židovskými komunitami na území Československa analyzuje demografickou situaci židovské populace na Slovensku mezi dvěma světovými válkami. Markéta Lhotová a Vlastimila Hamáčková se v dalším příspěvku podrobně zabývají způsobem likvidace židovských organizací na území zabraného českého pohraničí během druhé světové války. Ve třetí z hlavních studií se Miloslav Szabó věnuje populistickému antisemitismu a rozebírá napětí mezi antisemitskou sémantikou a praxí, jež dodnes částečně ovlivňuje historickou reflexi dobových antisemitských a nacionalistických diskurzů. Předkládá tak zajímavý příspěvek do diskuze o teorii a metodologii výzkumu moderního antisemitismu.

V rubrice Zprávy informuje Arno Pařík o dokončeném projektu revitalizace židovských památek v České republice a Pavel Kocman s Helmutem Teufelem představují nejstarší známé vyobrazení židovského města a synagogy v Mikulově z r. 1711.

Závěrečná rubrika časopisu obsahuje recenze na publikaci Rachel L. Greenblatt, *“To Tell Their Children”*. *Jewish Communal Memory in Early Modern Prague* (2014) od Jiřiny Šedinové a na knihu Alfreda Damma *Weitersfeld / Schaffa. Zur Geschichte einer jüdischen Landgemeinde an der mährischen Grenze in der Neuzeit. Eine Spurensuche* (2012) z pera Pavla Kocmana.

Judaica Bohemiae se specializují na vydávání odborných studií k dějinám a kultuře Židů v českých zemích, resp. širším středoevropském prostoru (území někdejší habsburské monarchie). Vycházejí od r. 1965 a jejich vydavatelem je Židovské muzeum v Praze. Publikačními jazyky jsou angličtina a němčina.

ZAZNAMENÁNO PRO BUDOUCNOST

Rozhovory s českými emigranty v NYC

Oddělení pro dějiny šoa Židovského muzea v Praze i nadále pokračuje ve sběru vzpomínek pamětníků v rámci svého orálně-historického projektu, který započal již v roce 1990. V současné době sbírka čítá kolem 1300 svědectví, která jsou hojně využívána odbornou i širší badatelskou veřejností. V listopadu 2014 byly ve spolupráci s oddělením archivu vedeny rozhovory se čtyřmi pamětníky, kteří od 40. let 20. století žijí v USA.

Prvním z nich je George Sachs, jenž za války prošel Terezínem. Předtím krátce působil na židovské obci v Praze. George po skončení války poznal v Praze svoji budoucí ženu Evu a po několikaměsíčním intermezzu ve Frankfurtu nad Mohanem společně odjeli do New Yorku. Více než tři roky strávila rovněž v Terezíně Helen Satter, jež dnes žije v New Jersey. Z rozvětvené rodiny se zachránila pouze ona a sestra. Následně se jí podařilo vycestovat do USA v rámci speciální kvóty pro československé politické uprchlíky. Marion Feigl i Hanna Slome opustily Československo roku 1939 v transportu dětí, který se svými spolupracovníky organizoval Nicholas Winton. Marion se v roce 1945 opětovně setkala v New Yorku se svými rodiči, kteří sem již dříve emigrovali na turistická víza. Hanna, která opustila Anglii na stejné lodi, do USA odcestovala na pozvání svého strýce.

Hanna Slome se narodila v Moravské Ostravě, George Sachs pochází ze Smíchova, Marion Feigl vyrostla na Letné a Helen Satter žila s rodiči blízko Václavského náměstí. Jaká je jejich válečná zkušenost a jaké byly začátky v nové zemi? Jak si zvykali na jiné prostředí a jak se s následujícími lety proměňovala jejich identita? To jsou jen některé z tématických okruhů, ke kterým se vypravěči vyjadřovali.

George Sachs, New York City, 2014

Helen Satter, New Jersey, 2014

Hanna Slome s bratrem, 20. léta 20. století, soukromý archiv H. Slome

Dopis Oskara Kokoschky adresovaný Hugo Feiglvi, 1955, archiv ŽMP

Rádi bychom poděkovali všem pamětníkům za poskytnutí životopisných vyprávění a za fotografie. Paní Feigl nadto za laskavé darování dokumentů – originálů korespondence jejího otce Hugo Feigla s malířem Oskarem Kokoschkou – které podstatným způsobem obohatí v muzeu již deponované archivní fondy.

Setkání s Johnem Gruschkou

V říjnu loňského roku jsme měli vzácnou příležitost setkat se s panem Johnem Gruschkou, který přijel z Austrálie, kde dlouhodobě žije, na krátkou návštěvu České republiky. John je vnukem Salomona Gruschky, který působil ve Vinohradské synagoze v Sázavské ulici jako kantor od roku 1895 až do své smrti roku 1922. John při svém pobytu v Praze navštívil rovněž Gymnázium Sázavská, kam byla z Novoměstské radnice přesunuta výstava *Stopy židovské přítomnosti v Praze 2*.

John se narodil v roce 1924 v Ústí nad Labem do německy mluvící židovské rodiny. V roce 1938 se pod tlakem vzrůstajícího henleinovského hnutí rodina přestěhovala do Prahy. Johnův otec měl silné obavy z nacismu a snažil se hledat možnosti, jak opustit Československo. O dva roky starší Johnova sestra Ruth byla členkou sionistického hnutí, pomocí kterého se jí podařilo vycestovat do Palestiny. Pro Johna rodiče našli možnost pobytu u příbuzných v Manchesteru, kam odjel v únoru 1939.

Ruth Gruschka, sestra Johna Gruschky

John Gruschka se synem navštívili gymnázium v Sázavské, kde si prohlédli výstavu o židovském osídlení Vinohrad

Vzpomínky a svědectví Johna Grushky se staly součástí orálně historické sbírky muzea a jako ostatní svědectví budou sloužit badatelům z řad laické i odborné veřejnosti, pro publikační nebo výstavní účely či pro vytváření vzdělávacích materiálů. Začátkem prosince jsme pak v Izraeli při nahrávání rozhovorů s pamětníky z bývalého Československa získali i svědectví Johnovy sestry Ruth, která žije v Jeruzalémě.

NOVÉ AKVIZICE

Dar z pozůstalosti George Whytea

V průběhu letošního léta se naskytla Židovskému muzeu v Praze mimořádná příležitost získat do svého fondu knihy, archivní materiály a obraz z pozůstalosti významného britského autora George Whytea. Ústředním tématem tohoto daru byla opera „Golem 13“, kabalistické drama o dvou dějstvích. První uvedení v poloscénické verzi se uskutečnilo na prknech Národního divadla v Praze 29. června 2009 při příležitosti 440. výročí úmrtí rabína Maharala, v rámci Holocaust Era Assets konference – konference k osudu majetku obětí holocaustu.

Na vzniku opery se podílel již zmiňovaný všestranný autor s hudebním vzděláním George Whyte, celoživotní bojovník proti rasismu, spolu s předním izraelským hudebním skladatelem a dirigentem Noamem Sheriffem. Rozhodnutí rodiny darovat část pozůstalosti právě Židovskému muzeu v Praze naplňuje poselství nejen díla, ale i úsilí a boj George Whytea. Jeho Golem se tak navrácí opět do Prahy.

Po několikátýdenních jednáních muzeum dar obdrželo a mohlo tak obohatit knihovni, archivní a sbírkový fond.

Svítek Ester

Dne 13. listopadu 2014 získalo Židovské muzeum v Praze do svých sbírek předmět z pozůstalosti po paní Magdaleně van Emde Boas, rozené Starkenstein. Zachovalý svítek Ester v původním pouzdře darovali muzeu její synové, přední nizozemský neurolog a neurofyziolog dr. Walter van Emde Boas a významný informatik prof. Peter van Emde Boas. Předání svítku se zúčastnily i manželky obou vědců, paní Ineke van Emde Boas a paní Ghica van Emde Boas. Svítek Ester pochází pravděpodobně ze západočeských Poběžovic (něm. Ronsberg), kde se narodil dědeček dárců, profesor pražské německé univerzity MUDr. Emil Starkenstein (18. 12. 1884 – 6. 11. 1942, Mauthausen). Emil Starkenstein byl znám i v pražských kulturních kruzích, pořádal setkání umělců ve svém salonu a byl rovněž aktivním členem spolku předválečného pražského židovského

Kresba, na jejímž podkladě vznikl program k představení „Golem 13“

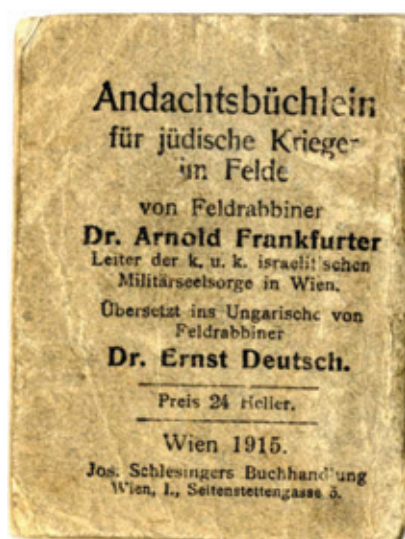
muzea. Ještě před německou okupací českých zemí se mu podařilo vystěhovat do Holandska, na podzim 1941 byl však zatčen a následně uvězněn. V říjnu 1942 byl přes Malou pevnost Terezín transportován do koncentračního tábora Mauthausen, kde záhy poté zemřel. Jeho manželka a dcera přežily válku v Holandsku, osud syna Waltra je nejasný. Letos si připomínáme 130. výročí narození této významné osobnosti evropské farmakologie a toxikologie; u této příležitosti se rovněž konalo 14. 11. v Praze vědecké kolokvium.

Židovské muzeum v Praze získalo již v roce 2005 jako velkorysý dar paní Magdaleny van Emde Boas synagogální oponu (inv. č. ŽMP 178.760), kterou její otec zachránil před zábořem Sudet z poběžovické synagogy. Darovaný svitek Ester tak nyní významně obohatí jinak poměrně málo zdokumentovanou sudetskou oblast a její zaniklé židovské obce.

TÝDEN KNIHOVEN V ŽMP

V týdnu od 6. do 12. října 2014 proběhl již 18. ročník *Týdne knihoven*. Celostátní akci pravidelně vyhlašuje Svaz knihovníků a informačních pracovníků (SKIP) a letošní ročník se zaměřil na knihovny českých muzeí. Hlavním tématem pro muzejní knihovny se stalo celosvětově připomínané 100. výročí vypuknutí První světové války. Asociace muzeí a galerií (AMG) připravila kampaň *Muzea a 20. století – Muzea a Velká válka aneb 100*

Frankfurter Arnold: *Andachtsbüchlein für jüdische Krieger im Felde*, Vídeň 1915 (hebrejský originál je doplněn německým a maďarským překladem)

let od vypuknutí 1. světové války. Do ní se zapojilo na 60 muzeí a galerií, které připravily na tento týden množství akcí a workshopů na dané téma. Židovské muzeum v Praze se zapojilo přednáškou Michala Buška přednesenou v pražském i brněnském Oddělení pro vzdělávání a kulturu, v jejímž rámci představil muzejní knihovnu, její fungování, jakož i poskytované služby. Za pomoci archivních materiálů zmapoval osudy historického knižního fondu (předválečné knihovny ŽNO Praha) v letech 1914 – 1918. Největší pozornost však přednáška věnovala osudu židovských vojáků a činnosti polních rabinů působících v rámci armád obou stran konfliktu. Představena byla významná židovská periodika, která přinášela zprávy z front spolu s osudy padlých i vyznamenávaných židovských vojáků, a nejdůležitější modlitební knihy připravené pro židovské vojáky. Velká část těchto materiálů je součástí knižního fondu a jsou dostupné ke studiu v muzejní knihovně.

KOLEGOVÉ Z ŽMP NA KONFERENCI V POLINU

Ve dnech 15. – 18. listopadu 2014 se v nově otevřeném varšavském muzeu POLIN (Museum of the History of Polish Jews) konala výroční konference Evropské asociace židovských muzeí, jejímž členem je také Židovské muzeum v Praze. Hlavním tématem letošního setkání byly proměny a zákonitosti vztahů mezi trojdimenzionálními sbírkovými předměty a jejich odrazem ve světě virtuální reality. Nové varšavské muzejní expozice, v nichž je velká pozornost věnována právě využití multimediálních, audiovizuálních či aktivizačních výstavních komponentů, se staly pro setkání konaném pod názvem *Approaches to Authenticity: the Virtual vs. the Material vs. the Recreated*, mimořádně příhodnou lokací. K nejpodnětějšími akcím v rámci setkání patřily diskuze týkající se okolností vzniku a realizace obsahu nových stálých expozic hostitelského muzea, především s kurátorským týmem vedeným Barbarou Kirshenblatt-Gimblett, či řada zajímavých workshopů a exkurzí. V rámci prezentací činnosti členských institucí AEJM představily Dana a Magda Veselských výsledky pilotního projektu *Identifying Donors of Objects in the Collections of the Jewish Museum in Prague*, který v letech 2012–2014 za podpory Rothschild Foundation Europe úspěšně realizovalo Židovské muzeum v Praze.

POLIN – nově otevřené varšavské Muzeum historie polských Židů

MAISELOVA SYNAGOGA VE STARONOVÉM KABÁTĚ

Ve vstupní části Maiselovy synagogy jsou na stěně osazeny dvě kamenné pamětní desky se vzpomínkou na její stavitele:

„Na věčnou paměť velkodušného primasa Pražské židovské obce Mordechaie Maisla, který tento chrám v letech 5350–5353 (1590–1592) vlastním nákladem zbudoval.“

„Přestavba tohoto chrámu byla obětavostí jeho členů v r. 5653 (1893) započata a v r. 5666 (1905) dokončena.“

Při vědomí nesmírného úsilí a odhodlání našich předchůdců vybudovat a udržovat tento velkolepý dům modlitby jako náboženské a společenské centrum života obce jsme vedeni úctou a obdivem k jejich dílu. Realizační tým přistupuje k rekonstrukci této významné kulturní památky s velkou pokorou a s vytčeným cílem představit objekt pokud možno v architektonické podobě po jeho výrazné neogotické přestavbě z počátku minulého století. Na rekonstrukci se podílejí stovky odborníků z široké škály profesí. Během realizace budou odpracovány statisíce hodin; úzkou spoluprací všech zúčastněných vyžadují realizované originální postupy a řešení.

Vnější podoba je již nyní dobře viditelná – po demontáži lešení je představena vícebarevná plastická fasáda, která je v kontrastu s předchozím celoplošným bílým nátěrem a ve které vynikají restaurátorsky opravené zdobné architektonické prvky.

V současnosti probíhají intenzivní restaurátorské práce z prostorového lešení v interiéru synagogy. Vnitřní barevná výzdoba bude opět v kontrastu s předchozí bílou výmalbou a interiér synagogy nám přiblíží její někdejší podobu dle vzorků z restaurátorských průzkumů tak, jak vypadala po rekonstrukci před 110 lety.

Synagoga není vlivem historických událostí již dávno využívána jako dům modlitby, ale přizpůsobena k muzejním účelům seznamovala každoročně statisíce návštěvníků

z celého světa s židovskou architekturou, židovskými dějinami a židovskou uměleckou tvorbou. K tomu je nyní intenzivně připravována obsahová náplň nové expozice, která bude umístěna do zrekonstruovaných prostor synagogy ve druhém čtvrtletí letošního roku.

UZAVŘENÍ ČÁSTI DEPOZITÁŘE SBÍRKY VIZUÁLNÍHO UMĚNÍ POKRAČUJE

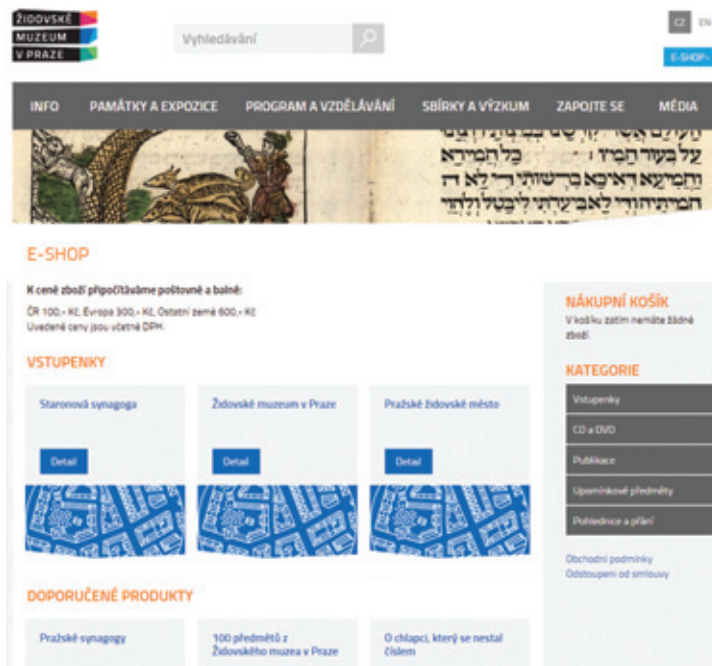
Z důvodu rekonstrukce je od 15. 9. 2014 do odvolání uzavřen depozitář Sbírkový vizuálního umění. Během této doby není možný přístup ke sbírkovým předmětům ze souboru malby, kresby, grafiky a plastiky pro studijní účely a nemohou také probíhat zápůjčky z této části sbírkového fondu muzea. K opětovnému zprovoznění depozitáře s největší pravděpodobností dojde koncem března 2015. Omlouváme se za případné komplikace a děkujeme za pochopení.

UZAVŘENÍ ARCHIVU POKRAČUJE

Z důvodu rekonstrukce archivního depozitáře (budování hasičského zařízení) je archiv Židovského muzea v Praze od 1. 10. 2014 do počátku roku 2015 pro veřejnost uzavřen. Datum znovuootevření archivu bude upřesněno v závislosti na průběhu prací. Stavební zásah si vyžádal úplné vyklizení depozitáře. Není proto možné vyřizovat ani badatelské dotazy. Prosíme odbornou veřejnost o pochopení.

NOVÉ WEBOVÉ STRÁNKY ŽIDOVSKÉHO MUZEA

Na sklonku minulého roku muzeum spustilo svou novou webovou prezentaci, která graficky i technicky odpovídá současným trendům a uživatelským nárokům a reflektuje korporátní identitu muzea včetně nového grafického vizuálu. Věříme, že nové uspořádání struktury sekcí, možnost fulltextového vyhledávání v obsahu, řazení akcí v kalendáři dle typu (výstava, koncert, přednáška) i nový e-shop usnadní a příjemní uživateli návštěvu našich stránek. www.jewishmuseum.cz

VÝZNAMNÉ NÁVŠTĚVY

Říjen

- Dr. Dalit Atrakchi (generální sekretář Izraelské komise pro UNESCO, Ministerstvo školství Izraele) a Prof. Michael Turner (University Bezalel, Jeruzalém, zástupce WHC UNESCO) muzeum navštívili 1. října.

- 3. října muzeum navštívil bulharský velvyslanec pan Latchezar Petkov.
- Přední historici z Izraele, USA, Polska, Německa, Maďarska, Litvy a ČR – účastníci mezinárodní konference Czech-Jewish and Polish-Jewish Studies, muzeum navštívili 30. října a prohlédli si i Starý židovský hřbitov.

- 10. listopadu si muzeum prohlédla manželka velvyslance U.S.A. v ČR paní Tamar Newberger.
- 1. prosince muzeum navštívila americká tanečnice, choreografka a spisovatelka Judith Brin Ingber. V Oddělení pro vzdělávání a kulturu téhož dne měla přednášku Místo pro tanec? Neskutečný příběh o výuce tance v Terezíně a tanečních představeních během druhé světové války.

Vydává Židovské muzeum v Praze, U Staré školy 1, 110 01 Praha 1
www.jewishmuseum.cz
IČO 60459263
Bankovní spojení: Commerzbank, AG, Jugoslávská 1, 120 21 Praha 2
Účet pro vnitrostátní platby v Kč: 10426398/6200
Účet pro platby v EUR: 1042639, IBAN: CZ60 6200 0000 0000 1042 6398
Účet pro platby v USD: 1042639, IBAN: CZ22 6200 0001 0700 1042 6398
SWIFT CODE: COBACZPXXXX
Pro poskytování darů uvádějte variabilní symbol 1382002
MK ČR E16832
Redakce: Kateřina Honskusová
Fotografie: ŽMP, není-li uvedeno jinak
Grafický návrh: Jan Jiskra
Grafická úprava: Vladimír Vašek

